

V a n B E R C K E L S T R A A T .

t e

's-HERTOGENBOSCH.

**Een verzameling van gegevens over de historie van deze straat;
over de huizen en haar bewoners.**

Bijeengebracht door Henk Bruggeman.

's-Hertogenbosch, November 1997.

Foto: Van Berckelstraat

Jaar: 1980

De huizen aan de zijde van de Kasterenswal vormen de even nummers

Foto: Van Berckelstraat

Jaar: 1971

De huizen aan de zijde van de Noordwal vormen de oneven nummers

THEODORIKUS VICTOR VAN BERGKELL,

geboortig van 'sHERTOGENBOSCH.

*Medailleur aan de Munt
te Brussel en te Weenen.*

INLEIDING.

In de Raadsvergadering van 31 mei 1881 werd door de Gemeenteraad van 's-Hertogenbosch het besluit genomen om:

*Den weg lopend langs de oude Gasthuis – Hovenierswoning naar de voormalige Kasterensmolen aan te duiden met de naam **Van BERCKELSTRAAT**.*

Genoemd naar:

THEODORUS VICTOR van BERCKEL.

Theodorus Victor van Berckel was een telg uit het befaamde Bossche geslacht VAN BERCKEL, welke tussen de 13^e en de 18e eeuw (zij het met onderbrekingen) woonachtig is geweest in onze stad.

Theodorus Victor werd geboren op 21 april 1739 en heeft gewoond in het huis “ *den gulden Arent* “ dat gelegen was aan de Kerkstraat. Evenals zijn vader en zijn grootvader beoefende hij het ambacht van zilversmid. Dit vak stond in hoog aanzien en de meeste zilversmeden waren welvarende zakenlieden. De zilversmeden *Van Berckel* behoorden tot de meest aanzienlijken in onze stad. Deze maatschappelijke positie dankten zij onder meer aan een resolutie van 3 november 1703, waarin werd beschreven dat aan:

Leden van de Magistraat het aan hun toekomende presentiegeld door middel van zilveren penningen ter waarde van 10 of 11 stuivers zou worden betaald.

Indien nodig konden zij tegen contante betaling deze penningen bij de zilversmeden weer inwisselen.

Bovengenoemde resolutie is in stand gebleven tot het jaar 1794.

Het was lange tijd ook de gewoonte, dat de door zilversmeden vervaardigde penningen dikwijls in vrij grote hoeveelheden bij bepaalde gelegenheden werden gekocht of uitgedeeld als Trouw - en Godspenningen; in het kader van Schutterij - en Gildenfeesten; als bijzondere gelegenheds - of toegangspenningen; etc.

De *Van Berckel* – dynastie heeft er toe bijgedragen, dat het Noord – Brabants Museum te 's-Hertogenbosch een zeer grote verzameling penningen bezit uit de genoemde periode.

Bij de inname van de stad in 1629 door Frederik Hendrik vluchtte de familie *Van Berckel* naar Keulen. In het jaar 1688 keren ze van daaruit weer terug naar 's-Hertogenbosch.

Theodorus Victor had zich niet alleen het goud - en zilversmidssvak aangeleerd maar was ook een zeer bekwaam medailleur. Zijn groot vakmanschap bleef dan ook niet onopgemerkt.

In 1766 ontving hij het verzoek van Hertog *Karel van Lotharingen* om zich als medailleur te verbinden aan de Munt te Brussel. Op 22 juni 1798 werd hij aangesteld als 2° Graveur – Medailleur aan de Keizerlijke Munt te Wenen, met recht van opvolging als 1° Graveur – Medailleur.

Door een ernstige ziekte aan zijn ogen keerde hij in 1803 naar 's-Hertogenbosch terug en nam zijn intrek in een woning gelegen aan de St.Jorisstraat F.169.

Wel kwam hij van hieruit nog enkele korte periodes terug in Wenen, maar dit was meer ter continuering van het aan hem verleende pensioen door deze Keizerlijke Munt dan om te werken.

Op 19 september 1808 in zijn 70^e jaar overleed hij in zijn woning te 's-Hertogenbosch en werd 4 dagen later begraven in de kerk van St-Jan.

Van Berckelstraat.

Geteld heb ik ze niet, maar in mijn leven moet ik toch wel honderden keren door deze straat hebben gelopen op weg naar de *stad*

Al evenmin heb ik mij ooit verdiept in de geschiedenis van deze straat en haar bewoners. Nu ik er aan begonnen ben bemerk ik, dat deze straat een vrij geringde rol gespeeld heeft in de geschiedenis van onze stad.

Als met deze straat vanaf het centrum van de stad betreedt, dan moet men de brug passeren die over de Zuid-Willemsvaart ligt.

Het daar aanwezige plein, nu genoemd naar Kardinaal van Rossum, is ontstaan nadat deze Zuid-Willemsvaart gegraven was. (De Bosschenaren spreken meestal over *het Kanaal*. Deze ruim 120 km lange vaarweg tussen 's-Hertogenbosch. en Maastricht kwam tot stand in de jaren 1822 - 1826.

Na het gereedkomen van dit werk had het Gemeentebestuur ter verfraaiing an de omgeving daar ter plaatse een soort wandelpromenade aangelegd, dat in de volksmond al spoedig aangeduid werd met de wel weidse benaming van *het Park*.

In het verleden (voor de opening van de nieuwe veemarkt in 1931) werd dit terrein op bepaalde dagen in de week gebruikt als veemarkt.

Op een schets uit het jaar 1880 is te zien, dat de straat een ander profiel had als heden ten dage.

Hij liep in schuine richting naar de daar staande molen - *de Kasterensmolen* van eigenaar Zwijsen.

Deze familie Zwijsen, oorspronkelijk afkomstig uit Antwerpen en onder meer de eigenaar van deze stoomgraanmolen, speelt toch min of meer een rol in de ontwikkeling van deze straat.

Door aan - en verkopen van grond c/q ruiling van grond tussen ingezetenen van onze stad en de stedelijke overheid, ontstaat er na jaren een straat welke in rechte lijn aansluit op de brug over de rivier de Aa

Deze vormt dan de verbindingsweg met het nieuwe stadsdeel *DE MUNTEL*.

Deze brug – genoemd naar Ing. Rückert, de toenmalige Directeur van Gemeentewerken, werd in maart 1921 door minister Aalberse officieel geopend.

We willen eraan toevoegen, dat in het oorspronkelijke plan niet de Van Berckelstraat de officiële toegangsweg naar de Muntel zou worden, maar de even verder gelegen Vliert-straat.

Op de eerder genoemde situatieschets van 1880 zien we dat de Van Berckelstraat aan de zijde van de Noordwal nog weinig bebouwd is.

Het merendeel van de aanwezige grond wordt gebruikt als moestuin.

Op de hoek van de straat nabij de Zuid-Willemsvaart.(perceel no:3317) bevindt zich de brugwachters woning van G. Kulder.

Hij is de brugwater van de met de hand bediende veemarkt – ophaalbrug.

De gemeente noemt ieder keer uitdrukkelijk, dat zijn gebouwd staat op *rijksgrond*.

Van hem weten we ook, dat hij nabij zijn huis groenten verbouwde op een stuk grond langs de Van Berckelstraat .

Hij had deze grond van de stad gehuurd voor de tijd van 6 jaar á fl. 2,00 per jaar.

Zijn mede-tuinier de voerman H. Lokven had kennelijk een groter stuk grond gehuurd , want hij betaalde een bedrag van fl. 7,00 per jaar.

Na de opheffing van 's-Hertogenbosch als vestingstad in 1874 kwamen er militaire gronden beschikbaar voor uitbreiding en bebouwing van de stad.

Er was veel belangstelling vanuit de burgerij voor de uitgifte van deze gronden. Het College sprak zelfs van een *zucht naar bouwterreinen*. Aan de Raad werd voorgesteld om pas dan tot verkoop van deze gronden over te gaan, op een tijdstip dat de slechting van de vesting klaar zou zijn.

De aanvragen voor aankoop van grond hadden zowel betrekking op de sector industrie en ambachtsbedrijven als ten gunste van de woningbouw. Hoewel er door het vrijkomen van de genoemde militaire gronden er mogelijkheden waren om te komen tot het bouwen van goede arbeiderswoningen waaraan in 's-Hertogenbosch dringend behoefte was, bleek de stedelijke overheid geen initiatieven te nemen om dit te stimuleren. Er was vrijwel geen verschil in prijs van deze vestinggrond, of deze uitgifte nu bestemd was voor de industrie of de woningbouw. Na de slechting van de vestingwerken werd aan de Van Berckelstraat en zijn omgeving min of meer de functie toebedeeld van woongebied. Maar ook industrie en nijverheid troffen we in deze wijk aan.

In 1880 koopt het Gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch een deel van de gronden die eigendom zijn van de Regenten van de Godshuizen. Deze grond grenst aan de Van Berckelstraat en de stedelijke overheid wil deze lokatie gebruiken voor woningbouw. Bovendien krijgt het gemeentebestuur door deze aankoop ook de gelegenheid om dit gedeelte van de straat = zijde Noordwal = in rechte lijn aan te laten sluiten op de rijksgrond van de brugwachters woning.

Volgens het bouwplan van deze woningen werden ze uitgevoerd in verschillende bouwtypes. Als we hiervoor de tekening nader bekijken en we nemen de huisnummers van de straat als leidraad dan komen we tot de volgende conclusies:

De nummers 1 – 3 – 5 (genomen vanaf de veemarktbrug) hebben op de begane grond een woonruimte en op de bovenverdieping slaapgelegenheid.

(De woonruimte van de nummers 1 en 3 werd in de 30^e jaren aangepast tot winkelruimte)

Nummer 7 is een poort voor opslag goederen met daarboven enige vertrekken..

We zijn een aanvraag voor een bouwvergunning tegengekomen uit 1939, aangevraagd door Fons van Bokhoven, om de ruimte boven de poort geschikt te maken voor opslag van verse groenten.

De nummers 9 tot en met 17 waren beneden woningen en vanaf de Van Berckelstraat bereikbaar.

De nummers 7a tot en met 7e waren bovenwoningen. De betreffende huisdeuren waren aan de achterzijde gelegen aan een plaatsje, hetwelk bereikbaar was via een poortje aan de Van Berckelstraat. Volgens een beschikbare bouwtekening waren op dit plaatsje aanwezig: een waterpomp en twee blokken privaten; èèn van vijf stuks en èèn van vier stuks.

In de map *aanvragen bouwvergunningen* troffen we een schrijven aan uit het jaar 1907 betreffende een verzoek tot het plaatsen van een (vernieuwde ?) waterpomp. Uit deze aanvraag blijkt, dat er 10 woningen en wel van 7a tot en met 17 eigendom zijn van een zekere heer v.d. Ven welke woonachtig is te Leuven in België.

De nummers 19 tot en met 25 (alsmede de daaraan sluitende huizen op de Noordwal) waren eigendom van de Bossche Bouwmaatschappij, die opgericht was in 1879. Het was een initiatief van enkele welgestelde Bossche families. We noemen: *Tilman; van Meeuwen; van Lanschot*. Het doel van deze stichting werd als volgt omschreven:

*Kopen, verkopen en verhuren van bouwterreinen en woningen;
Bouwen van nieuwe woningen;
Verbeteren van bestaande woningen.*

In de periode 1880 – 1890 bouwde de genoemde maatschappij 143 stuks *flinke arbeiderswoningen* te weten op de Zuidwal 34 stuks; op de Noordwal 37 stuks; op de Muntelwal 72 stuks. De woningen gelegen aan de Noordwal / hoek Van Berckelstraat lagen op een huurniveau van f. 1,60 tot f. 2,40 per week.

Omdat deze huizen voorzien waren van gas ten behoeve van de verlichting en mogelijk waren aangesloten op de riolering, bleek de huurprijs voor een groot aantal Bossche arbeiders te hoog. Velen van hen verdienden nog geen 500 gulden per jaar. Het gemiddeld aantal personen, dat gehuisvest was in een dergelijke woning was in 1890 opgelopen tot 7,2 personen per woning.

Wellicht door de leegstand en/of het aanbod van andere en betere woningen zou de huurprijs rond 1920 gebracht zijn op f. 0,75 per week. In de 40 er jaren bedroeg de huurprijs van de genoemde woningen van de Bossche Bouw Maatschappij zo'n 7 gulden.

Eind vijftiger jaren betaalden de bewoners 10 gulden per week. Velen kunnen zich aannemer Venrooy herinneren, die zich niet alleen belastte met het ophalen van de huishuur, maar ook zorg droeg voor het onderhoud van deze woningen.

In de toelichting aan de Raad stelt het College, dat de aankoop van de grond welke eigendom is van de Godshuizen en benodigd is voor de bouw van de hiervoor omschreven woningen, mede noodzakelijk is ter verbetering van de weg tussen de Veemarktbrug en de Noordwal. Ook aan het woongenot van de toekomstige bewoners zal deze transactie zeker toe bijdragen. Een van de grote pluspunten is namelijk, dat van elk van de hier te bouwen woningen de oorspronkelijke afmeting (volgens het bouwbestek) met 18 cm vergroot kan worden. In tegenstelling tot de toekomstige bewoners van deze woningen kwam er de aannemer minder goed van af. De meerprijs van dit woongenot kwam voor rekening van de aannemer. Een verliespost aan lonen en materialen van 247 gulden.

Het verleggen van de straat was ook sneu voor de brugwachter Kulder en zijn vriend Van Lokven. De huur van de grond voor de teelt van hun groenten werd door de gemeente opgezegd.

Ik kwam nog een raadsbesluit tegen inzake aankoop grond Van Berckelstraat van de Regenten van de Godshuizen ten bedrage van f. 22,10. Als dit het hele bedrag is wat de gemeente voor deze lap grond betaald heeft, dan was het met recht een koopje.

In het jaar 1881 koopt het gemeentebestuur ter verfraaiing van de woonomgeving grond welke eigendom is van Zwijsen. De aankoop vergt een bedrag van f. 300,--

Eigenaar Zwijsen moet voor dat bedrag niet alleen zijn grond afstaan aan de stad, maar hij moet daarvoor ook de molen afbreken en de molenberg opruimen.

Vooraf aan de zijde van de Kasterenswal worden in deze periode nogal wat transacties afgewerkt inzake het ruilen en verkopen van gronden.

In 1881 koopt *Ch. J. van Ravensteijn, Fabrikant van wollen goederen* 62 centiare grond à f. 4,00 de ca.

In 1882 koopt *J. Jansen, Koopman in Galanteriën*, niet alleen de gebouwen met open erf behorend hebbende tot de stoomgraanmolen van *J. Zwijsen*, maar ook nog andere gronden welke op dat moment eigendom zijn van de stad. Het is op dit gedeelte, dat grenst aan de Kasterenswal, zo'n wirwar van kleine en grote kavels, dat de gemeente bezorgd is, dat zij de resterende kavels niet kwijt zal raken. Zij doet dan ook een zeer schappelijk aanbod aan *J. Jansen*.

156 centiare grond voor een totale prijs van 100 gulden.

In 1886 informeert de firma *HOEGEN* bij het College omtrent de huur van een stuk grond nabij zijn pakhuis, dat gelegen is aan de van Berckelstraat ten behoeve van opslag bouwmaterialen. Het College geeft echter de voorkeur aan verkoop van dit stuk grond.

De ondernemer *J. F. van Maaren* (hij is onder meer mede – eigenaar van een dertigtal beneden - en bovenwoningen aan de Hofstad) biedt zich aan om dit stuk grond te kopen.

Dan is het *J. Jansen Koopman in Galanteriën*, welke door middel van een brief protest aantekent tegen deze verkoop. Als het College zou doen besluiten deze grond te verhuren c/q te verkopen dan moeten zij er wel van doordrongen zijn, dat hierdoor zijn uitzicht wordt belemmerd, met als gevolg een waardevermindering van zijn woning.

Hij eist nu, dat het onderhavige stuk grond in de openbare verkoop wordt gebracht. Hij memoreert nog, dat hij bereid is een aanmerkelijke betere prijs te betalen, als nu door *van Maaren* geboden is.

Het College besluit nu maar = mede door de bezwaren uit de Raad inzake de huur c/q verkoop van deze grond = het voorstel terug te nemen.

In 1893 is het opnieuw *J. Jansen koopman in galanteriën*, die een aanvraag indient bij het College voor de aankoop van grond aan de zijde van de Kasterenswal voor de bouw van arbeiderswoningen

Het probleem is echter, dat op deze grond drie touwslagers, te weten *W. Jacobs. H. Driessen en A. Seukens* hun beroep uitoefenen. Zij betalen hiervoor elk 20 gulden huur per jaar.

Jansen is bereid voor deze grond een prijs van f. 2,50 per vierkante meter te betalen.

Hij memoreert nog, dat bij een hogere grondprijs deze arbeiderswoningen te duur worden voor de ingezetenen van de stad.

Het voorstel van het College om tot verkoop van deze grond over te gaan lokt in de Raad nogal wat discussie uit.

De totale opbrengst van deze grond wordt geraamd op plm. 430 gulden. De Directeur van Gemeentewerken heeft berekend, dat de gemeente van dit bedrag zo'n 300 gulden moet investeren in de rioleringen. Bovendien komen daar later nog de bestratingskosten bij.

De raadsvergadering moet zelfs nog geschorst worden voor nader overleg. Bij hervatting deelde de burgemeester mede, dat het College het betreffende voorstel terug nam.

In 1896 is het opnieuw *Zwijsen* die grond gaat aankopen. Het gaat om een gedeelte van het terrein achter het perceel: hoek Van Berckelstraat / Noordwal.

Er ontstaat daardoor een meer regelmatigere grens tussen zijn eigendommen en de overige terreinen. *Zwijzen* is dan geen molenaar meer, maar is dan handelaar in kalk, zand, gips en andere bouwmaterialen.

Het is *J. F. van Maaren*, die tegen deze transactie bij het Gemeentebestuur protest aantekent. Hij heeft namelijk vernomen, dat *Zwijzen* van plan is deze grond op te hogen.

Daardoor ontstaat het probleem, dat *Van Maaren* zijn pakhuis niet meer kan gebruiken.

Het College komt er nu wel uit en verkoopt/ ruilt grond aan en met bouwhandelaar *J. Zwijzen*.

Aan *Van Maaren* bericht het College van B. en W. het volgende:

Niet het College zal deze grond ophogen maar de toekomstige eigenaar: Bouwhandelaar J. Zwijzen. U zult inzake uw klachten dus contact op moeten nemen met de genoemde ondernemer.

Overigens zal door de verkoop / ruling van deze gronden ook *H. Driessen*, de eigenaar van de daar aanwezige lijnbaan, het veld moeten ruimen.

Het gemeentebestuur biedt hem elders een nieuwe plaats aan.

In 1911 probeert ondernemer *Zwijzen* opnieuw met de gemeente 's-Hertogenbosch tot overeenstemming te komen omtrent het ruilen van gronden

Het blijkt, dat het College met zijn aanbod zeer content is. Wanneer deze ruiling eenmaal tot stand is gekomen, heeft de Van Berckelstraat een evenwijdige breedte van 13,25 meter.

Bovendien zal dan = aldus de omschrijving van het raadsvoorstel door het College = de as van de straat en die van de brug over de Zuid – Willemsvaart hierdoor in een lijn vallen.

In 1912 dient *H. Zwijzen* een bouwplan in van 56 woningen, welke dan zullen verrijzen aan de:

Van Berckelstraat

Kasterenswal

1^e van Kasterenstraat

2^e van Kasterenstraat

Deze huizen werden genummerd in de van Berckelstraat met 2 tot en met 24.

Het huis met nummer 2 sloot aan op het woonhuis van de eigenaar van deze nieuwbouw – woningen: de ondernemer *H. Zwijzen*.

Dit woonhuis van *Zwijzen*, dat stond op de hoek Van Berckelstraat / Zuid – Willemsvaart werd bij de bevrijding van 's-Hertogenbosch onder meer door het opblazen van de veemarktbrug ernstig beschadigd. In 1950 werden op deze plaats een drietal winkels met bovenwoningen gebouwd.

In de 40er jaren werden deze 56 woningen verkocht aan *H.C.J. van Hoof*, *Stationsweg 8 te 's-Hertogenbosch*.

In latere jaren komen ze in beheer bij het Gemeentelijk Woningbedrijf.

Omtrent de hier genoemde woningen beschikken we ook nog over enkele huurprijzen:

Jaar 1939 Kasterenstraat Huurprijs f. 4,50 per week.

Jaar 1968 van Berckelstraat Huurprijs f. 14,75 per week.

Zo'n 100 jaar na het tijdstip, dat de eerste woningen aan de van Berckelstraat verrezen, werden er door de stedelijke overheid plannen ontwikkeld voor een nieuwe eigentijdse invulling van deze straat e.o.

Het zou echter tot eind 1997 duren alvorens deze plannen verwezenlijkt konden worden.

ontwikkeld door: *Van Roey Projectontwikkeling B.V.* en *Nijssen Bouw B.V.*

Aannemersbedrijf Nijssen Bouw B.V. uit Rosmalen realiseerde de nieuwbouw naar een ontwerp van architectenbureau Stut - Klinkenbijl uit 's-Hertogenbosch.